



RPW/8137/2026 N
Data: 2026-02-25

Dr hab. inż. arch. Teresa Bardzińska-Bonenberg
Wydział Architektury i Wzornictwa
Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu
Al. K. Marcinkowskiego 29
60-967 Poznań

Opinia o rozprawie doktorskiej

Wątki prekolumbijskie w XX-wiecznej architekturze meksykańskiej

której autorką jest mgr inż. arch. Elżbieta Żuławska-Sobczyk
promotorem dr hab. inż. arch. Anna Dybczyńska-Bułyшко

Rozprawa doktorska, której autorką jest pani mgr inż. arch. Elżbieta Żuławska-Sobczyk stanowi analizę przemian jakie zachodziły w meksykańskiej architekturze XX w i ich związku z tradycją tych ziem, t. j. prekolumbijską urbanistyką, architekturą i sztuką. Nie bez znaczenia jest wątek wydarzeń historycznych i polityki oraz zmian, jakie wprowadzały one zarówno przed hiszpańskim podbojem jak i po nim. Tym samym praca ma charakter interdyscyplinarny eksplorując i wyjaśniając te skomplikowane związki.

Metoda naukowa zastosowana w pracy pozwoliła na wyróżnienie i powiązanie istotnych wątków, które zadecydowały o postawach twórczych architektów, a następnie wysnucie wniosków przedstawionych również na wykresach.

CHARAKTERYSTYKA FORMALNA I STRUKTURA PRACY

Praca ma 244 strony, a zakończenie treści właściwej ma miejsce na str. 221. Tytuł dysertacji odpowiada jej treści, układ jest uporządkowany, o odpowiedniej hierarchii omawianych zagadnień. Pracę otwiera **Wstęp** (rozdział jest nienumerowany), w którym Autorka, w kolejnych podrozdziałach, przedstawia Problem badawczy, Tezy pracy, Cele badawcze, Obszar badawczy, Metodykę pracy, Wykorzystane metody badawcze, Pytania badawcze, Strukturę pracy i syntetycznie podaje obecny stan wiedzy na ten temat.

Rozdział 1. p.t. *Absorbcja elementów prekolumbijskich do dwudziestowiecznej architektury meksykańskiej* zawiera założenie, że zmiany zachodzące w omawianym okresie widoczne są w trzech skalach: skali urbanistycznej, nazwanej przez Doktorantkę „architekturą tła”, drugą grupę stanowią budowle, czyli skala architektoniczna, a trzecią detal architektoniczny. Jako pierwsza przeprowadzona została analiza cech prekolumbijskiej architektury Meksyku, co pozwoliło na zbudowanie wykresu (opisanego jako Il. 23, na s. 25-26), na którym pokazane są najważniejsze zjawiska w prekolumbijskiej architekturze. Syntezą tych ustaleń jest Tabela 1. precyzująca historyczne meksykańskie cechy we wspomnianych trzech skalach przyjętych dla badań. Zawiera ona wytyczne dla dalszych analiz.

Rozdział 2. *Kontekst historyczny* – wprowadza ważne informacje dotyczące historii Meksyku, ze szczególnym uwzględnieniem jego kultury i sztuki od czasów najdawniejszych. Podzielony jest na dwie części, z których pierwsza (str. 27-62) omawia okres do podboju przez Hiszpanów i jest wzbogacona o dwa wykresy (il. 2a i 2b) pokazujące następstwo i rozwój kolejnych kultur. Autorka omawia tu także charakterystyczne dla nich formy z zakresu urbanistyki, architektury i sztuki zdobniczej. Rozdział jest bogato ilustrowany i dobrze powiązany z dalszymi rozdziałami 4., 5. i 6., które stanowią rdzeń badań. Druga część

rozdziału (str. 63-70) przedstawia pokrótce historię polityczną i gospodarczą Meksyku w XX wieku, umożliwiając zrozumienie nieliniowej ewolucji tamtejszej architektury, urbanistyki i sztuki.

Rozdział 3. Dyplomacja kulturalna – rozdział przedstawia przykłady eksploatacji motywów prekolumbijskich w XX wieku, w formach i wystroju pawilonów na wystawach światowych oraz przy innych międzynarodowych wydarzeniach umożliwiających zaprezentowanie kulturalnego dziedzictwa Meksyku. Pojawianie się wybiórczo stosowanych „meksykańskich” motywów w architekturze wystawowych pawilonów tego kraju, zostało zarysowane na tle trendów i mód architektury europejskiej.

Jest to bardzo ciekawy rozdział, jednak nie jestem pewna czy powinien być umieszczony w tym miejscu. W moim odczuciu rozbija główny nurt prezentacji badań.

Rozdział 4. Obiekty w skali urbanistycznej – str. 87-124. W tym i dwóch kolejnych rozdziałach Doktorantka podejmuje główny wątek badań. Jako pierwsze omawiane są „obiekty tła” czyli założenia o skali urbanistycznej. Oceniane są tu zgodnie z wytycznymi tabeli/wykresie 1: cechy form urbanistycznych, cechy form architektonicznych, a także cechy detalu architektonicznego. Ostatecznie w rozdziale Doktorantka sformułowała 7 wykresów zestawiających cechy wspólne dla prekolumbijskich i XX-wiecznych budowli. W wykresach zostały oznaczone cechy dominujące, wspólne dla prekolumbijskich i XX-wiecznych budowli i cechy drugorzędne.

Rozdział 5. Obiekty w skali architektonicznej – str. 125-183. Rozdział obejmuje analizę przeprowadzoną w taki sam sposób dla sześciu współczesnych obiektów meksykańskiej architektury o skali architektonicznej. Budowle zabytkowe i XX-wieczne są w podobny sposób opisywane, analizowane, a cechy wspólne – ewaluowane. W rozdziale Autorka zamieściła sześć tabel odpowiadających sześciu badanym obiektom. W nich oznaczone zostały cechy dominujące, wspólne dla prekolumbijskich i XX-wiecznych budowli i cechy drugorzędne.

Rozdział 6. Skala detalu architektonicznego. Prekolumbijskie wspaniałe reliefy i malarstwo ścienne są najbardziej rozpoznawalne przez Europejczyków. W Meksyku w XX wieku był to zarówno nieświadomy jak i świadomy powrót do tradycji prekolumbijskiej. Analiza została przeprowadzona dla dwóch obiektów, bogato wyposażonych w detal, kolorystycznie imponujących i bogatych w przedstawienia malarskie. Ocena cech została przeprowadzona w taki sam sposób jak dla poprzednich typów obiektów.

Rozdział 7. Podsumowanie. Są w nim poruszone kwestie tła kulturowego, struktury modelu, jaki wyłonił się z wykresów w rozdziałach 4., 5. i 6. Ich syntezę stanowi Wykres 17, s. 215-216. W Podsumowaniu Doktorantka porusza również kwestie doboru przykładów. Pracę zamykają Wnioski z analiz, Synteza i Posłowie.

Następnie zamieszczone zostały **Bibliografia, Spis ilustracji i Spis treści.**

Na początku pracy znajdują się streszczenia w języku polskim i angielskim.

Praca ma właściwą strukturę, Przygotowanie do analiz jest prawidłowe, a wyniki zostały przedstawione w sposób czytelny.

OCENA MERYTORYCZNA DYSERTACJI

Ocena merytoryczna dysertacji pozwala na jednoznaczne stwierdzenie, że przedstawione treści stanowią niezwykle oryginalny i cenny materiał badawczy dotyczący dziedzictwa kultury i sztuki Meksyku.

Autorka pracy postawiła tezę, że: „meksykańscy architekci czerpali w swych pracach z twórczości kultur prekolumbijskich, w ten sposób przyczyniając się do tworzącej się w XX wieku meksykańskiej tożsamości narodowej, oraz że efektem ich pracy nad połączeniem architektury prekolumbijskiej ze współczesną jest synteza obu kierunków w nową jakość”. Tezę doprecyzowują cztery tezy pomocnicze, zapowiadające pracę m. in. nad usystematyzowaniem elementów, które przeniknęły do współczesnej architektury oraz prezentację różnych postaw meksykańskich architektów w stosunku do architektury prekolumbijskiej.

Autorka zdefiniowała swoje **Cele badawcze** jako sprawdzenie „czy tacy przedstawiciele zawodu jak...” i tu padają nazwiska czołowych architektów meksykańskich XX w. „odnosili się w swych pracach do *'lo mexicano'*”, czyli kwintesencji meksykańskości. I chociaż z późniejszego tekstu wiadomo co ten termin oznacza, nie znalazłam w dalszej części pracy odniesienia do tego zwrotu. Najbliżej postawienia kropki nad „i” było, moim zdaniem, podsumowanie Rozdziału 1. Absorpcja... lub Rozdziału 3. p.t. Dyplomacja kulturalna. Tam, autorska krytyka obiektów pozwoliłaby na sformułowanie „wzorca meksykańskości” w architekturze XX w.

Kolejny podrozdział - **Obszar badawczy** słusznie zarysowany jest na dwóch poziomach: wydarzeń w świecie architektury i sztuki - oraz archeologii, która właśnie w XX wieku dostarczała inspiracji i pierwowzorów. Jej odkrycia stały się ważnym punktem odniesienia dla badań Doktorantki. Pozostałe ograniczenia pracy badawczej to granice czasowe i przestrzenne. Są zawarte w tytule i praca została im podporządkowana.

Dobór współczesnych przykładów poddanych analizie opierał się na kluczowych realizacjach uznanych przez środowisko i krytyków architektury za wybitne. Odpowiadają one skalą i przeznaczeniem obiektom prekolumbijskim.

Metodyka pracy i wykorzystane metody badawcze. Metody, które zostały zastosowane przez Doktorantkę (metoda monograficzna, metoda studium przypadku, metoda obserwacyjna, metoda logicznej argumentacji, metoda badań historyczno-interpretacyjnych i analiza porównawcza) dobrane są właściwe, a dysertacja jest metodologicznie uporządkowana. Istotną rolę w badaniach omawianych zjawisk odgrywa metoda graficzna. **Wykresy/II.2** (pomyłka w numeracji?) i **il.2A i 2B** odpowiadające kwestiom zawartym w **tezach pomocniczych 1. i 2.** i dotyczących prekolumbijskiego dziedzictwa bardzo dobrze wprowadzają w tematykę. Podsumowują one najdawniejsze osiągnięcia przenikających się kultur prekolumbijskich w zakresie urbanistyki, architektury i sztuk zdobniczych.

Moim zdaniem oryginalnym osiągnięciem Autorki jest zbudowanie, na podstawie analizy prekolumbijskiej architektury Meksyku wykresu o otwartej formie, umożliwiającego badanie cech architektury współczesnej tego kraju. Wykres posłużył do oceny współczesnej meksykańskiej architektury i wyróżniania w niej form i zjawisk związanych z tradycją. Dzięki niemu możliwa była obiektywna ocena prekolumbijskich inspiracji w badanych zespołach i budowlach. Wykres ten, moim zdaniem, stanowi MODEL, o którym pisze Doktorantka już na końcu pracy (str.212, **Podsumowanie, podpunkt b.: Struktura MODELU, a dobór przykładów**). W zbiorczej formie model ten (Wykres/Tabela 17) daje pełny obraz recepcji historycznych form w obiektach, które uchodzą za istotne osiągnięcia XX wiekowej meksykańskiej architektury. Model ma jeszcze jedną zaletę: może być rozbudowany w przyszłości dla celów dalszej, pogłębionej analizy.

Kolejny podrozdział **Stan wiedzy** (s.17) jest zredagowany z dużym uproszczeniem. Z pewnością wśród wymienionych pozycji są takie, które wniosły więcej niż pozostałe w opracowywany temat, albo takie, które sobie przeczyły. Dodanie własnego komentarza byłoby tu cennym elementem.

Podsumowując, rozdział wprowadzający (**Wstęp**) we właściwy sposób nadał kierunek badaniom ustanawiając prawidłową kolejność postępowania i prowadząc ku dobrze uzasadnionym wynikom.

Zasadnicze znaczenie dla całości wywodu ma **Rozdział 1. Absorpcja elementów prekolumbijskich do dwudziestowiecznej architektury meksykańskiej.**

Rozdział poświęcony jest opisowi i analizie form monumentalnej architektury prekolumbijskiej, która stała się źródłem inspiracji w XX wieku.

Autorka rozróżnia kompleksy budowli według przeznaczenia, skali i podstawowych rozwiązań formalnych i konstrukcyjnych. Podejmuje decyzję o sposobie analizowania cech i wiąże je ze skalą form. Są to: skala tła (urbanistyka) skala architektury i skala detalu – i ten podział stosuje w dalszym toku badań.

Prekolumbijskie, kluczowe ze współczesnego punktu widzenia rozwiązania architektoniczne zostały przez Doktorantkę wyróżnione i opisane jako mierniki spójności współczesnej i dawnej architektury Meksyku. Wykres/Tabela 1. przedstawia cechy architektury prekolumbijskiej, które potencjalnie mogą wystąpić w architekturze współczesnej. Wykres zawiera odpowiednio 7 cech dla skali urbanistycznej, 8 cech dla skali architektonicznej i 7 cech dla skali detalu architektonicznego. Pozwala to na badanie, które z nich zostały zasymilowane przez kluczowe realizacje meksykańskiej architektury XX wieku.

Drugi wykres (Il.23) przedstawia obraz zmian, ewolucję prekolumbijskiej architektury Meksyku na przestrzeni ponad tysiąca lat – do rekonkwisty.

Odniosłam wrażenie, że kolejność powyższych wykresów powinna być odwrotna: z wykresu/zestawienia 23., przedstawiającego formy i obiekty prekolumbijskiej architektury Doktorantka stworzyła abstrakcyjną syntezę – wykres-wzór (model?) o „uniwersalnym” w skali pracy znaczeniu. Problem z kolejnością potwierdza chyba pomyłka w numeracji wykresów.

Rozdział 1. Dysertacji wprowadza także podstawowe terminy związane z historyczną architekturą Meksyku którymi operuje w pracy Autorka.

Kolejny **Rozdział 2.** to **omówienie kontekstu historycznego**

Rozdział szczegółowo, zgodnie z przyjętą przez historyków i archeologów chronologią i ze szczególnym uwzględnieniem typowych form urbanistycznych i architektonicznych przedstawia historię terenów obecnego Meksyku. Rozdział jest bardzo dobrze ilustrowany współczesnymi (autorskimi) i historycznymi zdjęciami oraz szkicami. Zawiera także ciekawe, odautorskie komentarze.

Druga część tego rozdziału jest poświęcona architekturze po rekonkwiscie i pojawieniu się w kolonialnym Meksyku hiszpańskiego baroku – przede wszystkim obiektów sakralnych i rezydencjonalnych. Kolejne etapy historii kraju przesiąknięte walkami o niepodległość uzyskaną ostatecznie po Rewolucji Meksykańskiej w latach 1910-1917. Rozdział ten stanowi kanwę dla szczegółowej analizy meksykańskiej architektury XX wieku.

Rozdział 3 – Dyplomacja kulturalna – jest w zasadzie przerwaniem głównego nurtu narracji. Jak słusznie zauważyła Doktorantka, pawilony wznoszone na wystawach międzynarodowych były dla Meksyku (i nie tylko), demonstracją odrębności kulturowej bądź najnowszych

osiągnąć. W serii kolejnych budowli przedstawionych na stronach 71-86 brzmia echa skomplikowanej historii kraju i wielokulturowego społeczeństwa. Ewolucja architektury wystawienniczej związana z wchodzeniem Meksyku w obieg globalizującego się świata jest tu bardzo dobrze pokazana.

Moim zdaniem rozdział ten jak w soczewce skupia zmiany, jakie zachodziły w myśleniu o architekturze Meksyku wśród meksykańskich architektów i decydentów. Rozdziałowi brak jest jednak pointy i bezpośredniego związku z głównym tematem dysertacji. W tym miejscu podsumowaniem i włączeniem w tok myśli mógłby być powrót do terminu '*lo mexicano*', który w wystawienniczych budynkach widać wyraźnie.

Rozdział 4. Obiekty w skali urbanistycznej

Doktorantka omawia w tym rozdziale siedem zespołów obiektów z XX wieku i uznawanych za najważniejsze w dorobku urbanistyki i architektury Meksyku, w tym posiadające wpis na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Wykazany został związek pomiędzy wieloprzestrzennymi, sakralno-pałacowymi prekolumbijskimi założeniami, a XX-wiecznymi koncepcjami urbanistycznymi w zakresie m.in. planów, sekwencji wnętrz, rozmieszczeniu w nich dominant i prowadzeniu osi. Monumentalizm brył i sięgnięcie do ornamentyki typowej dla dawnego Meksyku przetransponowane zostało na współczesne formy wyrazu. Przykładem jest m.in. znana z wielu publikacji biblioteka uniwersytecka z 1956 roku. Włączanie w założenia terenów sportowych ze stadionem – to reminiscencja boisk do gry w pelotę, elementu charakterystycznego dla majańskich centrów kultowych. Inne współczesne przestrzenie publiczne – w tym parki wykazują podobne zbieżności.

Przeprowadzona przez mgr inż. arch. Elżbietę Żuławską-Sobczyk analiza siedmiu przykładów XX wiecznych założeń o skali urbanistycznej, zaowocowała podsumowującymi wykresami, dla których punktem wyjścia był Wykres/Tabela 1. Doktorantka sprecyzowała w nich, które cechy rodzimej, meksykańskiej urbanistyki i architektury, a także detalu występują w siedmiu wybranych XX-wiecznych, wielkoskalowych realizacjach. Doktorantka stosuje tu wynikającą z własnej obserwacji gradację poziomu występowania każdej z cech oznaczając cechy dominujące i cechy drugorzędne.

Zauważyłam, że w tej części analizy (dotyczącej obiektów o skali urbanistycznej) analizowane są, oprócz cech założeń planistycznych, również cechy tworzących je budynków, a także ich detal (tabele 3, 4, 5). Zachodzi więc pytanie, czy taki sztywny podział: urbanistyka, architektura, detal – pomagał w pracy czy raczej przeszkadzał. Celem pracy nie było rozróżnienie jak wchłonięcie cech rodzimych wyglądało w architekturze, urbanistyce, a jak w sztukach zdobniczych meksykańskiej architektury XX wieku. Chodziło o „Wątki prekolumbijskie...” (tytuł) i „przyczynianie się do tworzącej się w XX wieku meksykańskiej tożsamości narodowej...” zmierzającej ku: „syntezie obu kierunków w nową jakość” (teza).

Decyzja jaką podjęła Doktorantka nie wpływa oczywiście na wartość pracy – finalnie końcowy wykres odnosi się do wszystkich poziomów działalności architektów we wszystkich obiektach i ich zespołach.

W Rozdziale 5., mówiącym o Obiektach w skali architektonicznej Autorka zwraca uwagę na cechę monumentalizmu, powtarzającą się osiowość, rytmy i dominanty oraz na relacje przestrzenne wnętrz jakie w prekolumbijskich budynkach zachodziły. Każda z omówionych sześciu XX-wiecznych wybitnych budowli jest oceniana w zakresie występowania cech wyróżnionych w Wykresie/Tabeli 1. W rozdziale znajduje się sześć wykresów

przedstawiających występowanie i ważkość kolejnych cech dla analizowanych współczesnych budowli.

Rozdział 6., p.t Skala detalu architektonicznego, Doktorantka omawia współczesne meksykańskie dekoracje budynków porównując je z dokonaniem artystów prekolumbijskich. Autorka wykazuje, że wyewoluowały one w niezaprzeczalny sposób z rzeźbiarskich i malarskich prekolumbijskich pierwowzorów. Zjawisko to zaznacza się mocno w badaniu cech założeń urbanistycznych: wykresy Tab. 4., Tab. 5., obiektów architektonicznych wykresy Tab. 9, 10, 11, 12 i oczywiście przestrzeni tworzonych dla przedstawień dekoracyjnych. Intensywna kolorystyka jest cechą wyróżniającą twórców meksykańskich niezależnie od epoki.

W Rozdziale 7. „Podsumowanie” Doktorantka wykazuje, że tezy postawione w pracy były słuszne. W zamykającym badania Wykresie/tabeli 17. i jej opisie wyróżnione zostały cechy urbanistyki, architektury i detalu, sformułowane we Wstępie (Tabela 1). Są to łącznie 22 cechy architektury prekolumbijskiej wyróżnione przez Autorkę. Zbadanych zostało 15 wybitnych meksykańskich realizacji. Dla każdej z nich ustalone zostały pierwszo- i drugorzędne cechy łączące je z tradycją prekolumbijskiego budownictwa.

Jest to wiarygodna odpowiedź na wątpliwość zawartą w Tezie, a dotyczącą recepcji prekolumbijskich form w architekturze Meksyku w wieku XX.

W Podsumowaniu mgr inż. arch. Elżbieta Żuławska-Sobczyk przytacza jeszcze raz najważniejsze argumenty, które wcześniej omówiła na kartach dysertacji, zamykając poruszone wątki badawcze. Nie opiera się jednak bezpośrednio na wynikach zawartych w Wykresach/tabelach. Słusznie natomiast zwraca uwagę na kwestie najnowsze - szanse dla tradycyjnych form i elementów, które wpisują się w dobrze w niektóre współczesne nurty architektury.

MATERIAŁY BIBLIOGRAFICZNE I ŹRÓDŁOWE

Bibliografia liczy 162 książek i artykułów, w tym 4 źródła pozyskane z Internetu. Bibliografia jest zróżnicowana, bogata i aktualna.

Przypisy są prowadzone właściwie, Autorka rozróżnia: uwagi autorskie, gdzie stosuje przypisy dolne i informacje zaczerpnięte ze źródeł, które podaje systemem harwardzkim.

IKONOGRAFIA

Praca ma bardzo dobrze dobraną ikonografię, będącą w części dziełem Autorki (zdjęcia wykonywane podczas pobytu w Meksyku). Na uwagę zasługują autorskie wykresy przedstawiające wybrane problemy.

INNE UWAGI

Dysertacja jest opracowana dobrze, zdarzają się jednak w niej nieprecyzyjne określenia, literówki i pomyłki, a nawet wyrażenia z języka codziennego... (s. 161). Materiał ilustracyjny dotyczący omawianych współczesnych obiektów i znajdujący się w tekście powinien jednak zawierać datowania i autorów. Dane te nie zawsze znajdują się w spisie ilustracji na końcu dysertacji.

W pracy bardzo przydałby się słownik terminów – tym bardziej, że wiele z nich jest zupełnie obcych dla niefachowców.

Ze względu na bardzo ciekawy temat i jasno sprecyzowane wnioski, praca ta, po odpowiednim edytorskim opracowaniu i z niewielkimi uproszczeniami powinna ukazać się drukiem.

WNIOSEK KOŃCOWY

Należy stwierdzić, że badania przeprowadzone przez mgr inż. arch. E. Żuławska-Sobczyk zostały przeprowadzone w sposób prawidłowy. Wybrane przykłady są porównywalne, a narzędzie, które Doktorantka zbudowała w tym celu pozwoliło na osiągnięcie wiarygodnych wyników, czyli na określenie, które z wyróżniających się cech prekolumbijskiej architektury zostały zasymilowane w kluczowych realizacjach meksykańskich architektów XX wieku.

Przeprowadzona ocena pracy doktorskiej pt. „Wątki prekolumbijskie w XX-wiecznej architekturze meksykańskiej”, której autorką jest mgr inż. arch. Elżbieta Żuławska-Sobczyk, pozwala stwierdzić, że spełnione zostały warunki ustawowe. Autorka przedstawiła oryginalne rozwiązania następujących problemów naukowych:

- przeprowadziła analizę cech prekolumbijskich meksykańskich założeń urbanistycznych, budowli użytku publicznego oraz sztuki dekoracyjnej od lat 2500 p.n.e. do rekonkwisty w latach 1519-21,
- wyróżniła w nich cechy, które mogą korespondować z formalnymi koncepcjami i estetyką modernizmu XX wieku,
- opracowała narzędzie – wykres, za pomocą którego można określić występowanie wyróżnionych cech dla każdego współczesnego zespołu urbanistycznego, budowli i ornamentów/dekoracji - z przypisaniem im znaczenia w odbiorze danej formy,
- stosując to narzędzie przeanalizowała, pod kątem zbieżności wyróżnionych cech, piętnaście XX-wiecznych obiektów uznanych za szczególnie ważne dla współczesnej urbanistyki i architektury Meksyku.

Reasumując, należy stwierdzić, że dysertacja wnosi nowe, oryginalne wątki do dotychczasowego stanu wiedzy na temat recepcji wątków prekolumbijskich w XX-wiecznej architekturze meksykańskiej. Wyniki pracy dowodzą umiejętności samodzielnego prowadzenia badań naukowych. Wnoszę o dopuszczenie do publicznej obrony na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej.

Teresa Bandurska-Bonczak
12.01.2026 r.